

elemente profesionalnog rada. Pa i u domenu hibridnog delovanja.

Privlače pažnju autorovi stavovi da „država koja nije spremna da zaštiti svoju braću i sestre, i van svojih nominalnih granica – pokreće pitanje svoje uloge, čak i smisla postojanja“. Takođe, i da zaštita nacionalnih interesa i vrednosti u zemlji i inostranstvu predstavlja vrhunski patriotizam, kome treba da streme politička rukovodstva država sa integritetom i suverenitetom.“ Potom da „nijedan narod i nijedna država ne smeju da odustanu od ambicija da ostvare stratešku prednost i međunarodnim i regionalnim odnosima, pa makar te prednosti bile i manjeg obima i karaktera. Narod i država koji se isključivo fokusiraju na svoju administrativno omeđenu teritoriju nemaju izgleda za povoljnu budućnost i za ozbiljniju društvenu perspektivu.“

Posebno poglavlje ove studije čini deo koji objašnjava pojam „srpski svet“. Parezanović ga definiše kao „anti-hibridni model društvenog organizovanja.“ On ističe da je pojava ovog termina izazvala različita nerazumevanja. Ipak, ideja srpskog sveta je, kako kaže, opravdana kulturološka i civilizacijska ideja. Ciljevi „srpskog sveta“ su „pravedni, neugrožavajući i odbrambeni“ i nije namenjen za destabilizaciju regiona i suvereniteta drugih država. Parezanović veruje u ostvarljivost „srpskog sveta“ ističući viziju samoodbrane, sopstvenih vrlina i kvaliteta života kao osnove takve konstrukcije.

Nije ni čudo da su posle smene Marka Parezanovića mnogi na prostoru bivše SFR Jugoslavije odahnuli. U Podgorici, Zagrebu ili Sarajevu. Ali, mi možemo samo da iskažemo zabrinutost. Jer su sitni politički interesi na unutrašnjem planu, onemogućili potrebnu inicijativu Srbije (pa tako i BIA) na regionalnom planu. Smatramo da je ovo adekvatan opis njegovog prethodnog delovanja u hibridnim dejstvima naše države: „Hibridne operacije uvek vodi rukovodilac sa autoritetom, po mogućstvu najbolji poznavalac ove problematike sa bogatim teorijskim i praktičnim znanjem. Upravo on diktira karakter, intenzitet i dinamiku hibridnih napada.“

Generalno, autor ostavlja tešku i možda beznadnu sliku hibridnog sveta u kome živimo: dominaciju interneta odnosno društvenih mreža u informisanju, površnost i banalnost koje utiču na intelektualno oblikovanje najmlađih generacija. Kao i pojava psihički nestabilnih ličnosti koje promovišu svoje stavove na društvenim mrežama, utiču na javno mnjenje i samopromociju, bez obzira na svoju „psihičku koroziju“, elemente džender ideologije i antikulture koje uzimaju

maha u evropsko-atlantskoj civilizaciji. Potom, sajber napade, upotrebu različitih dronova, migrantskih najezdi, atentata, radio-elektronskih dejstava, pa sve do ukidanja obaveznog vojnog roka za mladiće koji od njih proizvode nesposobne hibridne generacije, a sa čime se i mi u potpunosti slažemo. Posebno ističe kao najveću opasnost za čovečanstvo „uparivanje“ veštačke inteligencije sa hibridnim ratovanjem. Uvođenjem veštačke inteligencije u aktuelnu društvenu stvarnost pređen je opasan „rubikon“ posle koga više nema povratka na staro. Parezanović smatra da će hibridni ratovi i delovanja definitivno obeležiti budućnost čovečanstva.

Ipak, knjigu završava ukazivanjem da je srpski narod bio uvek sklon da ne prihvata pokornost, poslušnost i zavisnost od velikih sila, i uz veliku cenu postoji na svoj autohton i herojski način ne želeći da ima ulogu bilo čijih sluga.

Knjiga *Hibridni rat* Marka Parezanovića je ključ za razumevanje pojedinih događaja u Srbiji u protekle dve decenije, zato što autor ilustrujući svoje teze poseže za primerima iz lične prakse: odnose i aktivnosti u regionu, promenu vlasti u Crnoj Gori, odnosno metodologiju rada sa opozicionim političkim strankama. Posebno, objašnjenje pojmova „obojena revolucija“ i „srpski svet“, za koje duboko verujemo da su od njega potekli i ukorenili se u političkom govoru pojedinaca na vlasti.

Možemo slobodno da protumačimo da sa njegovim komentarima, mnoge političke i društvene okolnosti postaju jasnije, i da se istorija Srbije na početku 21. veka ne može pisati bez Parezanovićevih primera ili opservacija koje u mnogo slučajeva objašnjavaju metodologiju rada Službe u odnosu na unutrašnju politiku i regionalnu scenu.

Završićemo ovaj prikaz sa zaključnom rečenicom iz uvoda knjige Marka Parezanovića: „koliko sam ispravno razmišljao i radio, prosudiće se jednog dana kada se sve završi“.

Bojan Dimitrijević

Никола Мијатов, ЈАПАНСКЕ БОРИЛАЧКЕ ВЕШТИНЕ У СРБИЈИ 1911–2011, Београд, Институт за савремену историју, 2025, 287.

Meka moć velikih svetskih sila neretko je predmet analize istorijskih istraživanja. Njena intrigantna priroda, koju nije uvek lako naučno i merljivo ispratiti uprkos vrlo očiglednim rezultatima delovanja, privlačila je, i privlači i danas, veliki broj kako istoričara, tako i eksperata drugih

disciplina, poput sociologije ili antropologije. Javnosti dobro poznat upravo po svojim radovima na temu istorije sporta i filozofije borilačkih veština, istoričar Nikola Mijatov ovog puta donosi pred čitaocima temeljnu studiju o verovatno najuspešnijem sredstvu meke moći Japana u svetu – borilačkim veštinama. Mijatov prati čitav vek prenošenja tradicija borenja Dalekog istoka i njihovo uspostavljanje u jugoslovenskom i srpskom društvu i državnim strukturama. Mada su zvanični diplomatski odnosi tokom većine 20. veka između ove dve države bili skromni, upravo je ovaj proces za posledicu imao da je skoro milion stanovnika Srbije makar u nekom trenutku svog života imalo kontakt sa nekom od japanskih borilačkih veština, a samim tim i sa kulturom, jezikom i običajima ove daleke zemlje.

Da borenje nije ekskluzivno niti povezano isključivo sa nasleđem dalekoistočnih naroda i kultura, autor navodi već u uvodu svoje knjige. Pozivajući se najpre na Bibliju, a potom i na epsku narodnu poeziju srpskog naroda – od Miloša Obilića i Marka Kraljevića do Banović Strahinje – Mijatov ukazuje na već postojeće tradicije borenja na Balkanu. Kada se na njih dodaju i različiti oblici borbe potekli iz islama, koji su se ovim prostorom proširili tokom vlasti Osmanskog carstva (poput pelivanskog rvanja), čitaocima postaje jasnije kako su japanske borilačke veštine zaista naišle na plodno tle u Srbiji.

Složenost porekla, razvoja i principa borilačkih veština izuzetno je dobro objašnjena na stranicama ove knjige. Više od hiljadu godina može se pratiti put transformacije veštine ubijanja u, gotovo, umetnost kultivisanja sopstvene snage i duha. Dok je u sportu važan rezultat, veština ima za cilj celoživotno usavršavanje i „upotrebu matematike ljudskog tela“, o čemu autor detaljno piše. Počevši od gotovo mitskih priča o poreklu borilačkih veština sa područja Indije, Kine i Japana, Mijatov vodi svoje čitaoce na istorijski put nastanka džiju-džice, džudoa, karatea, aikidoa, kendoa, nindžice i drugih, pojedina manje znanih veština borenja. Celo jedno poglavlje posvećeno je turbulentnoj istoriji japanskog društva koje je od ratničke klase samuraja, odanih svojim feudalnim gospodarima – damjoima, spremnih i obučenih da oduzmu život, oblikovalo pojedince koji su stupili na svoj dō, put ratnika, celoživotnog i neumornog prevazilaženja samih sebe. Stupajući na ovaj put, borci novog doba, pored toga što su prihvatili etički princip nepovređivanja protivnika, ujedno su postali i najprepoznatljiviji simboli svoje zemlje.

Preglednost je svakako jedna od jačih strana ove studije. Sadržaj je podeljen u poglavlja koja su

ponaasob posvećena svakoj od japanskih borilačkih veština koje su se praktikovale ili se i dalje praktikuju u Srbiji. Početak svakog poglavlja obeležava vrlo upečatljiv citat koji na svojevrsan način sumira ideju i filozofiju borilačke veštine o kojoj je reč, a istovremeno predstavlja reči nekog od njenih utemeljitelja. U samom tekstu najpre je reč o istorijskom razvoju, konkretnim osobenostima, ali i etičkim principima, a potom i o širenju određene veštine po svetu, kao i o njenom dolasku u Srbiju. Kako sam autor navodi, za sve veštine uspeo je da pronađe tačnu godinu i okolnosti u kojima se srpsko društvo sa njima prvi put susrelo, osim kada je reč o upotrebi nunčaka, koje su postale planetarno popularne zahvaljujući Brusu Liju i njegovim akcionim filmovima. Nakon prikaza prvih susreta sa svakom od veština i izlaganja o životnom i profesionalnom putu istaknutih pojedinaca, gotovo po pravilu sledi i pregled njene zastupljenosti u zvaničnim državnim strukturama zaduženim za odbranu – u vojsci i policiji. Na više mesta pažnja je posvećena i prisutnosti ovih veština u nauci i akademskom životu, u školama i na univerzitetima u Srbiji. Posebno se izdvajaju poglavlja o ženama u japanskim borilačkim veštinama, kao i o doprinosu majstora ovih veština u sektoru obezbeđenja. Majstori borilačkih veština igrali su naročito važnu ulogu u srpskom društvu tokom poslednje decenije 20. veka, koju su obeležili ratovi, kao i socijalna i ekonomska kriza. U ovoj knjizi može se pronaći vrlo neobično, ali istovremeno važno svedočenje o tim godinama iz perspektive savremenih poštovalaca i praktikanata tradicionalnih japanskih veština borenja u Srbiji, kao i o njihovoj konkretnoj društvenoj primeni u veoma teškim okolnostima.

Kada je reč o metodologiji i samom procesu analize primenjene u ovom istraživanju, Nikola Mijatov je pokazao vrlo zavidan nivo upotrebe i kritike različitih izvora. Za potrebe rekonstrukcije ovih elemenata društvene i političke istorije, kako Srbije i Jugoslavije, tako i Japana, autor se služio dnevnim štampom, periodikom i arhivskim dokumentima. Poseban doprinos i značaj za ovu studiju prvenstveno čine lične arhive i intervjui koje je autor vodio sa, verovatno, najvažnijim živim akterima procesa uključivanja i razvoja japanskih borilačkih veština u Srbiji. Metoda usmene istorije (oral history), u kombinaciji sa pedantnom analizom memoaristike i novinskih intervjua istaknutih pojedinaca, obezbedila je ovoj studiji sigurno mesto na polju savremenih studija o istoriji sporta u Srbiji.

Međutim, pored njenog veoma stručnog karaktera i velikog naučnog značaja, knjiga Nikole

Mijatova ima potencijal da bude prihvaćena i u široj javnosti. Premda sama tema i njen sadržaj obiluju rečima i izrazima koji dolaze iz japanskog jezika, autor se potrudio da svaki od njih na jasan i razumljiv način objasni i približi čitaocima. U sličnom maniru, i naracija samog teksta vrlo je pitka i neretko koketira sa publicistikom ili beletristikom. Uglavnom oslobođena „teških“ naučnih pojmova, ova knjiga može lako dopreti i do nes-tručne publike i uspešno preneti i složenije teme. Tako, na primer, autor vrlo vešto otvara pitanja političkih i društvenih preduslova razvoja srpskog i jugoslovenskog sporta, emancipacije, odnosa ideologije i pojedinca, kao i uzajamnog uticaja (diplomatske) politike i potrebe za samostalnim razvojem. Na ovaj način, kroz egzotičnu priču o usvajanju veština sa Dalekog istoka, čitalac se zapravo upoznaje sa mnogo širim i kompleksnijim temama – od istorije do religije i filozofije.

Prethodno navedenoj tezi u prilog ide i či-njenica da tekst ove studije sadrži obilje vrlo zanimljivih anegdota. Između ostalog, tako se saznaje da je japanski majstor, najznačajniji za početak jugoslovenskog karatea, Tecuđi Murakami, trenirao čuvenog pevača Elvisa Preslija, ali i egipatskog predsednika Gamala Abdela Nasera, koji je morao da prihvati da ponese beli pojas i trenira u istim uslovima kao i članovi njegovog obezbeđenja. Takođe, u poglavljima o karateu značajan deo posvećen je Taidi Kazeu, čuvenom „crvenom karatisti“, kako su ga zvali u Japanu zbog saradnje sa socijalističkom Jugoslavijom, a čija je omiljena srpska pesma bila „Tamo daleko“ i koju je, prema svedočenjima, često znao da zapeva.

Kada je reč o ulozi japanskih borilačkih veština u vojnim strukturama i među organima reda, upečatljiva je informacija da je najistaknutiji majstor džiju-džice u Srbiji, Milan Vukelić, tokom svog radnog veka obučavao kako specijalne jedinice Republike Srpske, tako i obezbeđenje Sadama Huseina, Muamera el Gadafija i Roberta Mugabea. Raspad jugoslovenske države i krvavi ratovi koji su ga pratili ostavili su traga i na pojedine majstore ovih veština u Srbiji. Tako je i vado-rju stil karatea, čiji bi bukvalni prevod bio „put mira“ ili „put prijateljstva“, zajedno sa majstorom Duškom Tadićem, završio na optuženičkoj klupi Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju u Hagu. Tadić, koji je, pored toga što je bio majstor vado-rju karatea, bio i političar i pripadnik paravojnih snaga tokom rata u Bosni i Hercegovini, osuđen je 1997. godine za ratne zločine. Pomenute zanimljivosti samo su neke od mnogih koje se mogu naći u ovoj knjizi i

koje potvrđuju bogatstvo njenog sadržaja i lakoću komuniciranja sa širom čitalačkom publikom.

Zahvaljujući japanskim borilačkim veštinama, i u najskrovitijim i najruralnijim mestima u Srbiji u 21. veku može se videti japanska zastava, čuti brojanje do deset na japanskom jeziku i svedočiti celokupnom ceremonijalu japanske tradicije i kulture. Put njihovog prihvatanja, ali i prilagođavanja balkanskom nasleđu srpskog društva, na upečatljiv način je prikazan u ovoj knjizi. No, njena možda najznačajnija odlika leži u tome što je autor na ovim stranicama uspešno spojio metodologiju istorijskog istraživanja i sopstveno iskustvo u praktikovanju i bavljenju ovim veštinama. Upravo ta sinteza čini ovu studiju ne samo relevantnim naučnim doprinosom, već i referentnim štivom za razumevanje šireg kulturnog i društvenog značaja japanskih borilačkih veština u Srbiji.

Ana Radaković

Радосав Туцовић, ЗЛОЧИН У СЕЛУ СКЕЈА 1941, Београд, Институт за савремену историју, 2025, 172.

Među istraživačima posvećenim proučavanju istorije okupacije i kolaboracije u Srbiji tokom Drugog svetskog rata, dr Radosav Tucović, naučni saradnik Instituta za savremenu istoriju, profilisao se kao autor čija su istraživanja policijskog sistema i represivnog aparata donela nove pristupe i načine sagledavanja rata i okupacije. Njegovi naponi i nastojanja prepoznati su i priznati putem više nagrada i stipendija koje je dobio za svoja istraživanja.

U naučnom radu dr Radosava Tucovića, jedan od logičnih pravaca u nastavku proučavanja funkcionisanja represivnog sistema okupacije jeste i detaljnije proučavanje izvršenja pojedinih zločina, naročito žrtava i posledica koje su zločini prouzrokovali. Ova tema, između ostalog, ima poseban značaj usled rasprava koje nastaju zbog nedovoljno utvrđenih i pouzdanih podataka o stradanjima srpskog naroda u ratovima tokom 20. veka. Okolnosti da su detaljna istraživanja zločina zanemarivana, a broj stradalih često preuveličavan, proizvodile su različite polemike i zapravo doprinosile umanjivanju i nesistemat-skom sagledavanju preživljenih tragedija.

U svojim istraživanjima dr Radosav Tucović je kao metodološki uzor i oslonac koristio istorio-grafske radove koji su presudno uticali na način proučavanja stradanja Jevreja u nacističkoj Nemačkoj tokom Drugog svetskog rata. Na tragu